

La Poesía de Horacio

Código: 104203
Créditos ECTS: 6

Titulació	Tipo	Curso	Semestre
2503702 Ciencias de la Antigüedad	OB	3	2

La metodología docente y la evaluación propuestas en la guía pueden experimentar alguna modificación en función de las restricciones a la presencialidad que impongan las autoridades sanitarias.

Contacto

Nombre: Gemma Puigvert Planagumà
Correo electrónico: Gemma.Puigvert@uab.cat

Uso de idiomas

Lengua vehicular mayoritaria: catalán (cat)
Algún grupo íntegramente en inglés: No
Algún grupo íntegramente en catalán: Sí
Algún grupo íntegramente en español: No

Prerequisitos

És aconsellable haver superat l'assignatura "L'Eneida" (segon curs, segon semestre). Altrament l'estudiant haurà de fer un esforç suplementari important per poder aprovar-la. Horaci presenta una dificultat superior a la de Virgili.

Objetivos y contextualización

Es tracta d'una assignatura inclosa dins la matèria *Filologia Llatina*. En certa manera suposa la continuïtat de l'assignatura *L'Eneida*, cursada el segon semestre del segon curs.

Descripció de l'assignatura (segons el pla d'estudis de Ciències de l'Antiguitat): "La poesía lírica en Roma. Características del género. Horacio. Contexto histórico. Traducción y comentario filológico".

Objectius: el treball a les classes presencials i, si escau, als seminaris i tutories, tindrà per objectiu que l'estudiant, en acabar el semestre, sigui capaç de:

- 1) Aplicar les tècniques que permeten la comprensió ràpida del text llatí.
- 2) Comprendre un text llatí sense usar el diccionari.
- 3) Traduir un text d'Horaci d'entre 20 i 25 versos en 1.30h.
- 4) Respondre qüestions gramaticals, de mètrica i d'estilística referides al text.
- 5) Respondre qüestions sobre el context històric en què s'emmarca el gènere i sobre la seva tradició posterior.

Competencias

- Aplicar los conocimientos gramaticales adquiridos al análisis y comprensión de los textos griegos y latinos.
- Comentar un texto literario aplicando conocimientos sobre géneros, métrica y estilística.
- Expresarse oralmente y por escrito en el lenguaje específico de la historia, de la arqueología y de la filología, tanto en las lenguas propias como en una tercera lengua.

- Interpretar textos escritos en latín y en griego para conocer la historia y las civilizaciones clásicas.

Resultados de aprendizaje

1. Analizar los componentes morfosintácticos de un texto latino, identificando aquellos que son propios de un género literario o variante lingüística determinada.
2. Elaborar un comentario estilístico de un texto latino.
3. Elaborar un comentario métrico de un texto latino en verso.
4. Elaborar un discurso organizado y correcto, oralmente y por escrito, en la lengua correspondiente.
5. Explicar el contexto de las obras literarias, sus personajes y los temas y tópicos que se han transmitido a la tradición posterior.
6. Explicar el sentido general de un texto sin necesidad de aplicar el análisis morfosintáctico previo ni de usar el diccionario.
7. Extraer información de los textos griegos y latinos sobre aspectos de realia especialmente relacionados con su contexto histórico y cultural.
8. Identificar en los textos latinos las características de un determinado género literario.
9. Traducir fragmentos de las obras latinas propuestas.
10. Utilizar técnicas rápidas de comprensión del texto basadas en los recursos semánticos que proporciona el conocimiento del catalán, del español y, si cabe, de otras lenguas romances.

Contenido

CONTINGUTS

LA POESIA D'HORACI

I. LA LITERATURA DE L'ÈPOCA D'AUGUST. CONTEXT HISTÒRIC, POLÍTIC I SOCIAL

Lectures suggerides:

- Bieler, Ludwig, "La época de Augusto", en Id., *Historia de la literatura romana*, ed. Gredos, Madrid 1972, pp. 175-185.
- Moralejo, José Luis, **Horacio**, Gredos, Madrid 2012.

II. HORACI. DADES BIOGRÀFIQUES. OBRES

Lectures suggerides:

- Suetoni, *De uiris illustribus*, Vida d'Horaci.
- Albrecht, Michael von, *Historia de la literatura romana. Desde Andrónico hasta Boecio*. Volum I, Herder, Barcelona 1997, pp. 662-688.
- Beard, Mary, **SPQR. Una historia de la antigua Roma**, Crítica, Barcelona 2016.
- Moralejo, José Luis, **Horacio**, Gredos, Madrid 2012.
- *Odes* I, 3; II, 7.
- *Sàtires* I, 4; I, 6.

Vegeu també:

- Codoñer, Carmen (ed.), ***Historia de la literatura latina***, Cátedra, Madrid 1997.

III. LA POESIA LÍRICA A ROMA

Lectures suggerides:

- Codoñer, Carmen (ed.), *Géneros literarios latinos*, Salamanca 1997.
- Martin, René - Gaillard, Jacques, ***Les genres littéraires à Rome***, Nathan, París 1987.
- Alvar Ezquerro, Antonio, "La poesia lírica de Horacio. Los Epodos. Las Odas", a C. Codoñer, C. (ed.), *Historia de la literatura latina*, Cátedra, Madrid 1997.
- Cortés Tovar, Rosario, "Sátiras y Epístolas", a Codoñer, C. (ed.), *Historia de la literatura latina*, Cátedra, Madrid 1997.

IV. ELS TÒPICS HORACIANS I LA SEVA INFLUÈNCIA EN LA LITERATURA UNIVERSAL

Lectures suggerides:

- Martindale, Charles, "Horacio, Ovidio y otros" a Jenkyns, R. (ed.), *El legado de Roma*, Crítica, Barcelona 1995, pp. 161-196.

Vegeu també:

- Beard, Mary, ***La herencia viva de los Clásicos***, Barcelona 2013.
- Curtius, Ernst Robert, ***Literatura europea y edad media latina***, 2 vols., Mèxic 1978.
- Highet, Gilbert, *La tradición clásica*, 2 vols., Mèxic 1954.
- Jenkyns, Richard, *Un paseo por la literatura de Grecia y Roma*, Crítica, Barcelona 2015.

V. TEXTOS A TRADUIR

- Lectura i comentari d'una selecció de *Sàtires*:

I, 5 (viatge a Bríndisi); I, 6, 45-99 (aspectes de la vida de l'autor explicats per ell mateix); I, 8, 23-39 (encanteri d'unes bruixes; Canídia (vegeu també *Epodes* 3, 5 i 7 i *Sàtires* II, 1 II, 8) i Sàgana); II, 8 (sopar de Nasidiè).

- Lectura i comentari d'una selecció d'*Epístoles*:

I, 13 (lliurament a August dels tres primers llibres de les *Odes*); II, I, 139-174 (orígens del teatre, *Graecia capta...*).

- Lectura i comentari d'una selecció d'*Epodes*:

2 (*Beatus ille*), 7 (plany per les guerres civils), 8 (a una vella nimfòmana), 9 (alegria per la victòria d'Acci), 13 (*carpe diem*), 15 (A Neera).

- Lectura i comentari d'una selecció d'Odes:

I. 1 (dedicatòria a Mecenàs; exposició de diferents formes de vida); I. 4 (alegria i de la joventut); I. 5 (a Pirra); I. 9 (*carpe diem*); I. 11 (*carpe diem*); I. 14 (al·legoria de l'Estat); I. 22 (a Làlaga); I. 23 (a Cloe); I. 27 (escena de simposi); I. 37 (suïcidi de Cleòpatra); I. 38 (lloança dels petits plaers de la vida); II. 1 (conseqüències funestes de la guerra civil); II. 7 (antic esperit republicà d'Horaci); II. 10 (*aurea mediocritas*); II. 14 (*tempus fugit*); II. 16 (elogi de la pau i de la vida al camp; tema de l'*aurea mediocritas*); II. 17 (amistat amb Mecenàs); II. 20 (la immortalitat de l'artista) III. 5 (el valor i l'orgull de sentir-se romà; episodi de Règul); III. 9 (a Lídia; vegeu també Odes I, 8; I, 13 i I, 25); III. 13 (a la font de Bandúsia) III. 29 (invitació a Mecenàs perquè es traslladi a la vil·la d'Horaci i repòsi de les seves tasques polítiques); III. 30 (consciència de la fama immortal del bon escriptor); IV. 7 (la mort acaba amb tot); IV.14 (elogi d'August i de Tiberi); IV. 15 (elogi de la *pax augusta*).

VI. NOCIONS SOBRE PROSÒDIA I MÈTRICA APLICADES A LA POESIA HORACIANA. NOCIONS SOBRE EL DÍSTIC ELEGÍAC

Lectura suggerida:

- Ceccarelli, Lucio, *Prosodia y métrica del latín clásico*, ed. Universidad de Sevilla, Sevilla 1999.

VII. LECTURES OBLIGATÒRIES

- Horaci, *corpus* sencer.
- Moralejo, José Luis, *Horacio*, Gredos, Madrid 2012.

En aquesta assignatura s'han tingut en compte els aspectes de gènere de la manera següent:

- Seleccionant aquelles poesies d'Horaci en què les protagonistes o personatges secundaris són dones.
- No permetent un ús sexista del llenguatge tant en les contribucions orals com escrites dels estudiantat.
- Garantint a classe una atmosfera de respecte envers la diversitat i pluralitat d'idees, persones i polítiques.
- Evitant l'estereotipificació de gènere en els exemples.
- Escrivint el nom sencer dels autors/-res de la bibliografia, en comptes de citar-los per la inicial.

Metodología

L'estudiant s'haurà de responsabilitzar de dur diàriament el text proposat per a la traducció i el comentari filològic (*nulla dies sine linea*).

La tasca de traducció diària és fonamental si es vol superar amb èxit l'assignatura.

A classe la professora dedicarà temps a:

- 1) Llegir, traduir i comentar la selecció de textos proposada.
- 2) Proporcionar als estudiants mecanismes que els permetin augmentar progressivament el volum de text traduït.
- 3) Corregir els textos traduïts diàriament per l'estudiantat.
- 4) Comentar el contingut lingüístic, literari i sociocultural dels textos traduïts, amb èmfasi singular als aspectes relatius a la seva tradició posterior.
- 5) Explicar els continguts gramaticals, mètrics i estilístics.
- 6) Explicar continguts de *realia* que ajudin a contextualitzar el text.

L'estudiantat haurà d'emprar un diccionari universitari llatí-català/castellà; no els serà permès usar un diccionari escolar.

En el cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Moodle, Teams, etc. El professorat vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Nota: se reservarán 15 minutos de una clase dentro del calendario establecido por el centro o por la titulación para que el alumnado rellene las encuestas de evaluación de la actuación del profesorado y de evaluación de la asignatura o módulo.

Actividades

Título	Horas	ECTS	Resultados de aprendizaje
Tipo: Dirigidas			
CONTINGUTS TEÒRICS	6	0,24	5
EXERCICIS DE MÈTRICA I TRADUCCIÓ	8	0,32	2, 3, 9
TRADUCCIÓ DIÀRIA	45	1,8	1, 2, 3, 6, 7, 9
TRADUCCIÓ I COMENTARI FILOLÒGIC DELS TEXTOS	35	1,4	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9
TÈCNIQUES DE COMPRESIÓ RÀPIDA D'UN TEXT LLATÍ	4	0,16	6, 10
Tipo: Supervisadas			
EXERCICIS DE LECTURA I MORFOSINTAXI	7	0,28	1, 9
Tipo: Autónomas			
ESTUDI DE LÈXIC I REVISIÓ DE GRAMÀTICA	15	0,6	6, 10
LECTURES OBLIGATÒRIES	15	0,6	5, 8

Evaluación

I. EXERCICIS I PROVES D'AVUACIÓ

L'avaluació de l'estudiant es farà a partir de 5 activitats:

- 1) Resolució personal d'exercicis. L'estudiant ha de portar preparada la traducció cada dia per tal de demostrar la comprensió i aplicació dels continguts explicats a les classes presencials. Aquestes traduccions es podran demanar a l'aula sense avís previ, en començar o acabar la sessió. Percentatge: 10%
- 2) Prova de continguts teòrics: sobre el gènere literari, sobre el context històric, social i polític en què escriu Horaci i sobre la seva obra. Percentatge: 10%
- 3) Primera prova de traducció d'un text no treballat prèviament. Percentatge: 10%
- 4) Prova final de traducció d'un text no treballat prèviament, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques. Percentatge: 50%
- 5) Prova de traducció de textos treballats prèviament a classe, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques i de *realia*. Percentatge: 20%

II. CONDICIONS PER SER AVALUAT

NO AVALUABLES

Els i les estudiants que figurin a l'acta final, dels quals el professor no tingui dues o més evidències de les descrites, seran qualificats com a NO AVALUABLES.

AVALUABLES

Si el professor té dues o més evidències de l'estudiant, aquest serà qualificat en l'escala de suspens fins a excel.lent (o MH), d'acord amb els percentatges suara descrites.

Per estar en condicions de superar l'assignatura (aprobat-MH), l'estudiant, com a mínim, haurà d'haver realitzat:

- 1) La prova final de traducció d'un text no treballat prèviament, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques i de *realia* i haver obtingut una qualificació major o igual a 4.
- 2) Un 75% dels exercicis periòdics.
- 3) El control de continguts teòrics.

En cas que la suma de la ponderació de les qualificacions fos igual o superior a 5, però no s'acomplís algun dels tres requisits esmentats anteriorment, l'estudiant serà qualificat amb un 4,5 (suspès).

III. CONDICIONS DE LA RECUPERACIÓ

Per poder-se presentar a la recuperació s'haurà de tenir com a mínim un 3,5 de nota mitjana de curs.

En la fase de recuperació, l'estudiant només podrà recuperar la prova final de traducció d'un text no treballat prèviament, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques i de *realia*.

IV. CALENDARI DELS EXERCICIS I DE LES PROVES D'AVAUACIÓ

1) Prova de continguts teòrics: sobre el gènere literari, sobre el context històric, social i polític en què escriu Horaci i sobre la seva obra. Percentatge: 10%. Data: 25 de març de 2021.

2) Primera prova de traducció d'un text no treballat prèviament. Percentatge: 10%. Data: 29 d'abril de 2021.

3) Prova final de traducció d'un text no treballat prèviament, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques. Percentatge: 50%. Data: 27 de maig de 2021.

4) Prova de traducció de textos treballats prèviament a classe, amb resolució de qüestions morfosintàctiques, estilístiques i mètriques i de *realia*. Percentatge: 20%. Data: 3 de juny de 2021.

En cas que un/una estudiant no pugui assistir a una prova parcial o a la prova final de recuperació el dia fixat, no tindrà oportunitat de repetir l'examen, si no és que el professor ho considera oportú a la vista de la documentació acreditativa del motiu de l'absència.

En la prova de reavaluació, que serà programada per l'Equip de Deganat de la Facultat, els/les estudiants només podran recuperar la part corresponent a l'exercici final de traducció d'un text d'Horaci no treballat prèviament (50%).

V. PROCEDIMENT DE REVISIÓ DE LES QUALIFICACIONS

L'estudiant té el dret de revisar tots els exercicis i exàmens parcials i finals a classe i/o a les hores de tutoria de l'assignatura.

Per a la revisió de la qualificació final provisional i la de la prova de recuperació es fixarà un dia que serà anunciat al CV de l'assignatura.

Els/les estudiants tenen l'obligació de consultar l'acta de qualificació de l'assignatura abans del seu tancament per assegurar que no hi ha hagut cap error en el traspàs de notes per part de la professora.

VI. PLAGI

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta serà 0.

VII. DOCÈNCIA VIRTUAL O HIBRÍDA

En el cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Moodle, Teams, etc. El professorat vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Actividades de evaluación

Título	Peso	Horas	ECTS	Resultados de aprendizaje
--------	------	-------	------	---------------------------

PROVA DE CONTINGUTS TEÒRICS	15%	1,5	0,06	4, 5, 8
PROVA DE TRADUCCIÓ DE TEXTOS VISTOS A CLASSE	25%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 7, 9
PROVA FINAL DE TRADUCCIÓ D'UN TEXT NO VIST A CLASSE	30%	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10
RESOLUCIÓ PERSONAL D'EXERCICIS	10%	9	0,36	1, 2, 3, 5, 7, 9
TRADUCCIÓ D'UN TEXT BREU NO VIST A CLASSE	20%	1,5	0,06	1, 2, 3, 9

Bibliografía

BIBLIOGRAFIA

Històries de la literatura romana (obres de referència):

ALBRECHT, Michael Von, *Historia de la literatura romana*, 2 vols., Herder, Barcelona 1997.

CITRONI, Mario - CONSOLINO, Franca Ela, LABATE, Mario, NARDUCCI, Emanuele, *Letteratura di Roma antica*, Laterza, Roma-Bari 1997.

CODOÑER, Carmen (ed.), *Géneros literarios latinos*, Salamanca 1997.

CODOÑER, Carmen (ed.), *Historia de la literatura latina*, Cátedra, Madrid 1997.

KENNEY, Edward John - CLAUSEN, Wendell Vernon (eds.), *Historia de la literatura clásica. II. Literatura latina*, Gredos, Madrid 1989.

MARTIN, René - GAILLARD, Jacques, *Les genres littéraires à Rome*, Nathan, París 1992.

ZEHNACKER, Hubert - FREDOUILLE, Jean Claude, *Littérature latine*, PUF (Presses Universitaires de France), París 1993.

Per a la contextualització històrica de les obres recomanem:

BEARD, Mary, *SPQR. Una historia de la antigua Roma*, Crítica, Barcelona 2016.

GRIMAL, Pierre, *La civilización romana. Vida, costumbres, leyes, artes*, Barcelona 1999.

GRIMAL, Pierre, *Historia de Roma*, Paidós, Barcelona 2005.

HACQUARD, Georges et al., *Guía de la Roma Antigua*, Atenea, Madrid 2000.

LANE FOX, Robert, *El mundo clásico. La epopeya de Grecia y Roma*, Crítica, Barcelona 2007.

Per a la tradició en la literatura europea de les obres clàssiques recomanem:

CURTIUS, Ernst Robert, *Literatura europea y edad media latina*, 2 vols., Mèxic 1978.

HIGHET, Gilbert, *La tradición clásica*, 2 vols., Mèxic 1954.

JENKINS, Richard (ed.), *El legado de Roma. Una nueva valoración*, Crítica, Barcelona 1995 (caps. V, VII).

És obligat tenir com a diccionari de capçalera, al costat dels bilingües, el de HOWATSON, M. C., **Diccionari de la Literatura Clásica**, Alianza Editorial, Madrid 1991.

RECURSOS EN XARXA

<http://www.culturaclasica.com>

<http://interclassica.um.es>

<http://www.cnice.mecd.es>

<http://www.unicaen.fr/rome>

<http://www.xtec.cat/~sgiralt/>

<http://pagines.uab.cat/culturaclassicagrauhumanitatsuab>

Recorregut virtual pel Fòrum de Roma:

<http://archeoroma.beniculturali.it/carcer-tullianum>

HORACI

Edicions:

Q. Horatii Flacci Opera, ed. de David Roy Shackelton Bailey, Stuttgart 1985 (Munic-Leipzig 2001).

Q. Horatii Flacci Opera, ed. de Edward Charles Wickham, Oxford Classical Texts, 1901 (revisada per Heathcote William Garrod 1912).

Traduccions:

Horaci, *Sàtires i epístoles*. ed. i trad. d'Isidor Ribas i Llorenç Riber, FBM, Barcelona 1926.

Horaci, *Odes i Epodes*, 2 vols., ed. i trad. de Josep Vergés, FBM, Barcelona 1978-81.

Horaci, *Odes*, trad. de Jaume Juan, Adesiara, Barcelona 2020.

Horaci, *Epodes*, trad. de Joan Carbonell, La Magrana, Barcelona 2004.

Horaci, *Sàtires*. Pròleg i trad. de Jaume Juan, Adesiara, Barcelona 2008.

Horacio, *Odas y Epodos*. Ed. bilingüe de Manuel Fernández-Galiano i Vicente Cristóbal. Trad. de Manuel Fernández- Galiano. Introd. de Vicente Cristóbal, Cátedra, Madrid 1990.

Horacio, *Epodos, Odas y Carmen Secular*, introd., versió rítmica i notes de Rubén Bonifaz Nuño, Universidad Nacional Autónoma de México 2007 (versió bilingüe).

Horacio, *Sátiras, Epístolas, Arte Poética*, ed. bilingüe i trad. d'Horacio Silvestre, Cátedra, Madrid 1996.

Horacio, *Sátiras, Epístolas, Arte Poética*, introd., trad. i notes de José Luis Moralejo, Gredos, Madrid 2008.

Comentaris:

LEJAY, Paul, *Les satires d'Horace*, Hildesheim 1966.

MACLEOD, Colin William - RUDD, Nail, *Horace. Epistles. Epistle to the Pisones (Ars Poetica)*, 2 vols., Cambridge 1989.

NISBET, Robert George Murdoch - HUBBARD, Margaret, *Horatius, Carmina 1-2*, Oxford 1970-78.

PLESSIS, Frédéric - LEJAY, Paul - GALLETIER, Édouard, *Oeuvres d'Horace. I. Odes, Épodes et Chant Séculaire*, Hildesheim 1966.

QUINN, Kenneth, *Horace. The Odes*, Londres 1980.

Estudis sobre Horaci i el seu temps:

CORTÉS TOVAR, Rosario - FERNÁNDEZ CORTE, José Carlos (Eds.), *Bimilenario de Horacio*, Salamanca 1994.

CREMONA, Virginio, *La poesia civile di Orazio*, Milano 1986.

ENCICLOPEDIA ORAZIANA, 3 vols., Roma 1996-1998.

HARRISON, Stephen John (Ed.), *Homage to Horace. A Bimilenary Celebration*, Oxford 1995.

LANA, Italo, *Orazio: dalla poesia al silenzio*, Venosa 1993.

LA PENNA, Antonio, *Orazio e l'ideologia del principato*, Torí 1963.

MORALEJO, José Luis, *Horacio*, Gredos, Madrid 2012

RUDD, Nail, *Horace 2000: a Celebration. Essays for the Bimillennium*, Londres 1993.

SHACKLETON BAILEY, David Roy, *Profile of Horace*, Londres 1982.

Estudis sobre la poesia d'Horaci:

ARMSTRONG, David, *Horace*, New Haven-Londres 1989.

BRINK, Charles Oscar, *Horace on Poetry*, 3 vols., Cambridge 1963-82.

CUPAIUOLO, Fabio, *Lettura di Orazio lirico. Struttura delle Ode oraziane*, Nàpols 1967.

DELLA CORTE, Francesco - FEDELI, Paolo - CARENA, Carlo, *Q. Orazio Flacco. Le opere. II. Le Satire. Le Epistole. L'Arte Poetica*, 2 vols., Roma 1994.

GHISELLI, Alfredo, *Orazio*, Bolonya 1983.

PASOLI, Elio, *Le epistole letterarie di Orazio*, Bolonya 1964.

PASQUALI, Giorgio, *Orazio lirico*, Florència 1964.

RONCONI, Alessandro, *Orazio satiro*, Bari 1964.

RUDD, Nail, *Themes in Roman Satire*, Londres 1986.

WITKE, Charles, *Horace's Roman Odes. A Critical Examination*, Leiden 1983.

Software

CAP